

Wspomnienie Pani Profesor Stanisławy Stokłosowej
wyłoszone na posiedzeniu Komitetu Nauk Weterynaryjnych i Biologii Rozrodu
Wydziału II PAN w Warszawie w dniu 21 listopada 2019 roku

Pani Profesor Stanisława Stokłosowa związana była nieprzerwanie od 1949 do 1997 roku z Uniwersytetem Jagiellońskim. Tu ukończyła studia biologiczne na ówczesnym Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym (z którego w przyszłości powstał Wydział Biologii i Nauk o Ziemi), w 1962 roku uzyskała stopień doktora nauk przyrodniczych, w 1972 r. doktora habilitowanego, w 1974 r. została docentem, a w 1980 r. profesorem. Pracując w Zakładzie Fizjologii Zwierząt Instytutu Zoologii UJ utworzyła w 1962 roku Pracownię Endokrynologii i Hodowli Tkanek, którą kierowała przez ponad 35 lat.

Głównym nurtem zainteresowań Profesor Stokłosowej były badania fizjologii i endokrynologii jajnika. Od początku kariery naukowej miała jasno sprecyzowane zainteresowania naukowe, prowadziła badania na modelu izolowanych komórek jajnika w mono- i kokulturach. Swoje umiejętności konsekwentnie doskonaliła na stażach w kraju m. in. w Instytucie Onkologii w Warszawie i za granicą. W latach 70. pracując na Uniwersytecie Illinois w Urbanie-Champaign w Stanach Zjednoczonych, opanowała metody radioimmunologicznego oznaczania hormonów steroidowych i rozpoczęła ich wdrażanie w macierzystej pracowni. Przez wiele lat kierowała Polsko-Amerykańską Umową finansowaną przez National Institutes of Health i licznymi projektami badawczymi. Poważnie rozwinęła współpracę naukową z ośrodkami w kraju, m.in. z Instytutem Fizjologii Zwierząt Akademii Rolniczo-Technicznej (obecnie Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim) i Instytutem Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie, z Instytutem Fizjologii PAN w Jabłonie, a w Krakowie, z Katedrą Fizjologii Zwierząt ówczesnej Akademii Rolniczej (obecnie Uniwersytetem Rolniczym im. Hugona Kołłątaja) i Instytutem Zootechniki w Balicach. Za granicą owocnie współpracowała z Instytutem Genetyki Molekularnej Czeskiej Akademii Nauk w Pradze, Uhrineves i Libecharze, Instytutem Leków w Jilovie koło Pragi, Zakładem Biochemii Steroidów w Glasgow oraz Instytutem Badania Hormonów i Płodności w Hamburgu. Była często zapraszana do wygłaszania wykładów podczas zagranicznych seminariów naukowych. Zdobyte doświadczenia i udział w realizacji wielu projektów naukowych pozwoliły Profesor Stanisławie Stokłosowej na

odpowiednie wyposażenie stworzonej przez nią Pracowni Hodowli Tkanek. Warto zaznaczyć, że to właśnie Pani Profesor, w oparciu o model hodowanych *in vitro* komórek gonadalnych, rozwinęła w Polsce nową dziedzinę badań - endokrynologię rozrodu, a pracownia przez Nią kierowana była wówczas jedyną w Polsce i jedną z nielicznych na świecie, gdzie prowadzono hodowle pierwotne komórek steroidogennych.

Dorobek naukowy Pani Profesor obejmuje ponad 100 oryginalnych prac naukowych, artykuły przeglądowe, monografie, liczne rozdziały w polskich i anglojęzycznych wydawnictwach oraz - podręcznik *Hodowla komórek i tkanek* wydany przez PWN.

Do najważniejszych osiągnięć naukowych Pani Profesor Stanisławy Stokłosowej należy zaliczyć: zaadaptowanie do badań *in vitro* komórek gonad ssaków, ptaków i ryb oraz badanie interakcji komórkowych w jajnikach, wyizolowanie i prowadzenie jednych z pierwszych w świecie hodowli komórek osłonki wewnętrznej pęcherzyków jajnikowych oraz wykazanie po raz pierwszy stymulującego wpływu prolaktyny na steroidogenezę tych komórek, określenie dynamiki jajnikowych steroidów ssaków i roli timingu, określenie aktywności hormonalnej pęcherzyków izolowanych z jajników zwierząt o rozrodzie sezonowym, wykazanie dymorfizmu płciowego w tkankach skóry pstrąga oraz określenie dynamiki hormonów steroidowych w cyklu rocznym ryb.

Pragnę podkreślić rolę Profesor Stokłosowej jako nauczyciela i wychowawcy w Uniwersytecie Jagiellońskim. Była promotorem 52 prac magisterskich i 8 doktorskich, pod jej kierunkiem 5 współpracowników uzyskało stopień doktora habilitowanego. W latach 80. pełniła funkcję Kierownika Środowiskowego Studium Doktoranckiego przy Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ oraz funkcję wicedyrektora ds. dydaktycznych w macierzystym Instytucie. Przez wiele lat była członkiem Komitetu Biologii Rozrodu przy Wydziale V PAN. Była bardzo aktywnym organizatorem nauki. Organizowała lub współorganizowała liczne konferencje i sympozja naukowe w kraju i zagranicą, m.in. zorganizowała Sekcję Hodowli Tkanek przy Polskim Towarzystwie Histochemików i Cytochemików (PTHC), stanowiącą polską gałąź Europejskiego Towarzystwa Hodowli Tkanek (ETCS). W dowód uznania Profesor Stanisława Stokłosowa została wyróżniona w 1995 roku tytułem Honorowego Członka PTHC, a w 1997 tytułem Honorowego Członka ETCS. Jej osiągnięcia naukowe, aktywność organizacyjna i

pozycja jako twórcy polskiej szkoły endokrynologii rozrodu zwierząt stały się podstawą do wyróżnienia w 1996 roku „Laurem Jagiellońskim” przez JM Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kilka lat później, w 2003 roku, w dowód uznania zasług Pani Profesor w rozwój naukowy i integrację środowiska związanego z biologią rozrodu w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem wkładu naukowego w rozwój współpracy pomiędzy ośrodkami naukowymi Olsztyna i Krakowa, Senat Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie uhonorował Panią Profesor Stokłosową godnością doktora *honoris causa*.

Profesor Stanisława Stokłosowa po przejściu na emeryturę przez wiele lat była nadal bardzo aktywna zawodowo, współtworzyła czasopismo *Reproductive Biology*, w którym przez 15 lat, aż do 2012 roku, pełniła funkcję Redaktora Naczelnego. Jej współpraca na polu redakcyjnym z prof. dr hab. Renatą Ciereszko zaowocowała nie tylko rozwojem pisma i wprowadzeniem go na ówczesną listę filadelfijską, ale była powodem do dumy i satysfakcji całego naszego środowiska. Profesor Stanisława Stokłosowa należała do członków założycieli Towarzystwa Biologii Rozrodu, utworzonego w 1998 roku. Piętnaście lat później została jego Członkiem Honorowym. W tym czasie Pani Profesor nie traciła kontaktu z „hodowanymi komórkami” w Instytucie Zoologii. Cieszyła się z rozkwitu Zakładu Fizjologii i Toksykologii Rozrodu kierowanego przez Panią prof. dr hab. Ewę Gregoraszcuk, z widocznego rozwoju macierzystej Pracowni Endokrynologii i Hodowli Tkanek, dziś Zakładu Endokrynologii, kierowanego do bieżącego roku przeze mnie, a od 1 października 2019 przez prof. dr hab. Marię Słomczyńską.

Pragnę dodać, że pozanaukową pasją Pani Profesor Stokłosowej było malarstwo. Kochała kwiaty, martwe natury, portrety. W pamięci pozostanie nam Jej twórczość zaprezentowana na wystawie w Collegium Maius UJ, zorganizowanej w 90. rocznicę Urodzin dzięki ogromnemu zaangażowaniu dr hab. Jerzego Galasa. Do dziś obrazy autorstwa Pani Profesor zdobią ściany macierzystego Instytutu.

Profesor Stanisława Stokłosowa zaszczepiła w nas, swoich uczniach, pasję naukową i nie tylko zainteresowała nas badaniami i nauczyła rzetelnej pracy, ale umożliwiła nam rozwijanie własnych tematów badawczych. Interesowała się żywo naszymi Zespołami, z dumą patrzyła na naszych doktorantów, uczestniczyła w ich

obronach doktorskich. Pozostajemy wdzięczni Pani Profesor za wieloletnią obecność wśród nas, przekazywanie nam wiedzy i dzielenie się doświadczeniem oraz za integrację środowiska naukowego w Polsce, które do dziś łączy nie tylko endokrynologia i biologia rozrodu, ale prawdziwa więź towarzyska.

Pani Profesor Stanisława Stokłosowa odeszła miesiąc temu, 20 października 2019 roku i pochowana została w rodzinnych Dobczycach. Żegnali Ją najbliżsi i tłumnie zebrani członkowie środowisk naukowych Krakowa, Olsztyna i Warszawy.

Pamięć o Pani Profesor zachowamy w naszych sercach.

wygłosiła: prof. dr hab. Barbara Bilińska,
Kierownik Zakładu Endokrynologii Instytutu Zoologii i Badań Biomedycznych UJ
w latach 1997-2019